

INTERVJU / Rok Biček, filmski režiser

Če bi bili odkriti drug z drugim, bi bila vsa družba na boljšem

Tina Poglajen

Filmski režiser Rok Biček je prvo senzacijo v slovenskem filmskem prostoru povzročil že s celovečernim prvcem *Razredni sovražnik*, ki so ga mnogi nemudoma označili za najboljši poosamosvojitveni slovenski film. Še pred tem, med študijem filmske režije na AGRFT, je Biček začel delo pri dokumentarnem projektu o družini Rajk iz okolice Novega mesta. Sprva jih je obiskal zaradi Mitje Rajka, saj ga je še iz gimnazijskih časov zanimala družbena integracija otrok z downovim sindromom, a je pozornost kmalu usmeril na Mateja Rajka – fant, ki je odraščal v družini, v kateri imajo posebne potrebe vsi razen njega – in ga nato spremljal celo desetletje.

Film *Družina*, ki ga je Biček dokončal lani, je v tujini že doživel ogromen uspeh, tudi pri nas je bil eden najdlje in najtežje pričakovanih (dokumentarnih) filmov. Z režiserjem smo se pogovarjali pred kinematografsko premiero.

Družina je bila najprej zamišljena kot drugačen film, ki bi bil v svojem pristopu veliko bolj sociološki. Ste v desetletju, ki ste ga preživeli skupaj z družino iz delavskega razreda, ki vključuje tudi ljudi s posebnimi potrebami, začeli drugače razmišljati o tem, koliko okoliščine odraščanja in vzgoje usodno določajo

čas, le da sem na družinske piknike s seboj prinesel kamero. Kamero sem imel vedno v rokah, vendar večinoma ni tekla. Hotel sem, da ne bi občutili razlike med trenutki, ko sem snemal in ko nisem – če bi kamero v roke prijel le ob bistvenih trenutkih, bi se obnašali drugače. Tako pa smo pili kavo, se pogovarjali o vseh mogočih stvareh, sekali drva, lupili krompir... Da bi lahko bil tam in vmes kaj posnel, sem moral z njimi živeti.

Profesorji so na predavanjih moj film dajali študentom za primer, kako naj filmov ne delajo. To jemljem kot kompliment.

Vaš film je slogovno videti kot observacijski dokumentarni film, vendar naj bi se pri takšnem dokumentarizmu filmar v dogajanje pred kamero čim manj vpletal, bil naj bi čim bolj nemoteč in neopazen, da bi tako lahko prišel do nekakšne »resnice« ... Vaš pristop je bil drugačen.

Do vsakodnevnih vprašanj in težav sem moral zavzemati jasna stališča, četudi bi ta lahko končala naše prijateljstvo in s tem ogrozila snemanje. Tvegal sem, da bi lahko kljub letom dela imel le za vedno nedokončan film. Ker pa sem jasno povedal svoje mnenje, smo sklenili pristno prijatelj-

mogoče posneti z ekipo. Vsakič so me zavrnili in mi takšno snemanje prepovedali. Prosil sem jih, da bi se lahko odpovedal ekipi, traku in snemalnemu dnevniku, ki bi jih namesto mene lahko izkoristil kakšen moj sošolec, pa nič. Nisem se dal in sem začel snemati sam, na digitalno kamero, vendar tega nisem povedal. Ekipo sem na prvi bencinski črpalki peljal na kavo in jim vse razložil. Vseeno smo nato en prizor posneli skupaj – šli smo na Matejevo osnovno šolo, in to ravno na dan, ko je popravil nezadostno oceno pri fiziki. Ker ga je snemala filmska ekipa, je seveda oceno popravil, saj učiteljica ni hotela, da bi bila v filmu videti prestroga. Poleg tega mu je mikroman, ki je stal za učiteljsko, prišepetaval pravilne odgovore.

Kako pa se je to končalo za vas?

Profesorji tega niso vedeli do konca izpita. Mentor mi je po ogledu grobe montažne različice rekel, da je to, kar imam, dobro, da bom izpit naredil in da lahko naredim takšen film, kot hočem. Mlajši kolegi so mi pozneje povedali, da so drugi profesorji na predavanjih moj film dajali za primer, kako naj filmov ne delajo. To jemljem kot kompliment, ker se z načinom dela tam – kot še veliko ljudi – nisem strinjal.

Kaj se vam glede na rigidnost študija, ki jo opisujete, zdi poglobljena težava akademije kot institucije?

Ne sprašujejo se o tem, kakšno zgodbo dela posamezen študent in kdo je. Vsi filmi so isti, vsi študentje so isti.

»Nisem imel občutka, da snemam film: nič ni spominjalo na klasično snemalno prizorišče, z njimi sem preživljal čas, le da sem na družinske piknike prinesel kamero,« o desetih letih nastajanja filma *Družina* pove Rok Biček. ☛ Matjaž Rušč

posameznikovo življenje – morda bolj kot odločitve, ki jih sprejme sam?

Pravzaprav se mi je potrdilo tisto, kar sem vedel že prej. Otroci z downovim sindromom in druge skupine s posebnimi potrebami so se mi namreč zdeli zelo izolirani. Družba jih iz našega vidnega polja preprosto umakne in poskuša narediti čim manj moteče. Vtaknejo jih v rezervate: varstveno-delovne centre, šole za otroke s posebnimi potrebami. Sploh nimamo občutka, koliko jih je. Jaz sem zanje vedel, pa sem bil ob prvem obisku šole vseeno šokiran. Ti ljudje so bili moji vrstniki, a jih nisem videval nikjer, ker so jih odstranili iz družbe.

V desetletju ste član njihove družine postali tudi sami – kako je videti snemanje takšnega filma?

Nisem imel občutka, da snemam film: nič ni spominjalo na klasično snemalno prizorišče, z njimi sem preživljal

stvo. Tudi če se kdo s teboj kdaj ne strinja, razume tvoje stališče. Prvenstveno sem bil torej njihov prijatelj in družinski član, kamera in režija sta bili šele drugotnega pomena.

Kršili niste zgolj »pravil« observacijskega dokumentarnega filma, temveč tudi pravila akademije, kjer ste študirali v začetku snemanja Družine. Bi lahko kaj več povedali o tem?

Kršil sem najrazličnejša pravila. Na AGRFT si za snemanje takrat dobil petčlansko ekipo RTV: snemalca, kamero na filmski trak skupaj s štirimi koluti 16-milimetrskega traku, snemalca zvoka, mikromana, osvetljevalca in voznika kombija – torej petčlansko ekipo z osnovno opremo. V treh dneh moras posneti slabo uro gradiva.

Mentorjem sem dolgo razlagal, da imam zgodbo, ki jo je nemogoče posneti v treh dneh, ki jo je nemogoče posneti na filmski trak in ki jo je ne-

Ne gre za fakulteto, kjer bi se učil fizike ali matematike, torej za študij, ki bi temeljil na jasnih dejstvih. Gre za umetnost, pri umetnosti pa s študenti ne moreš delati na enak način! Če si vsaj malo uporen, hitro zaideš v konflikt. Po drugi strani te, če nisi dovolj uporen, lahko popolnoma zatrejo. Posnameš film, ki sploh ni tvoj. Veliko kolegov imam, ki so mi rekli: to ni moj film, tega sploh nisem hotel posneti. Jaz sem snemal tisto, kar sem hotel, vendar sem se zaradi tega kar naprej prepiral.

Kako se vam takšna drža obnese v tako majhnem prostoru, kot je slovenski?

Kup sovražnikov imam, ampak se mi ne ljubi v prazno smehljati in trepljati ljudi po ramenih. Ne le slovenski film, vsa družba bi bila na boljšem, če bi si odkrito povedali, kaj si mislimo drug o drugem. x